

A nép vezére

John Steinbeck

S zombaton délután Billy Buck, a ranchon dolgozó munkás összekaparta a tavalyi szénaboglya maradványait, és néhány villányit áthajított a drótkerítésen az unott érdeklődést tanúsító marháknak. Magasan az égen ágyulóvések kipöffenő füstgomolyaira emlékeztető apró felhőket kergetett kelet felé a márciusi szél. Hallatszott, amint fenn a hegygerinc sziklatarajánál süvít, de egyetlen fuvallat sem hatolt le a völgykatlanba, ahol a ranch terület el.

Jody, a kisfiu, kezében egy vastag vajaskenyérrel előkerült a házból. Látta, hogy Billy a szénaboglya maradványainál dolgozik. Lefelé csoszogott az úton, cipőjét éppen oly módon húzva, ahogyan — mint mondták neki — leginkább tönkretetheti a cipőt. Egy ciprus sötét lombjaiból egy fehér galambraj repült ki, amikor Jody a közelben elhaladt, egy kört irt le a fa körül, aztán ismét leszállt. A munkások számára épült barakk tornácáról egy teknősbéka-színű növendék macska ugrott elő, merev lábakkal keresztúlvágtatott az úton, majd megperdülve maga körül, újra visszafutott. Jody felkapott egy követ, hogy ezzel ő is bekapcsolódjon a játékba, de elkésett, mert a macska már a tornácon volt, mielőtt még a követ elhajíthatta volna. Így a követ a ciprus felé dobta, és újabb körzésre kényszerítette a galambokat.

Az elhasznált szénaboglya maradékához érve, ráhajolt a szöges drótkerítésre. — Csak ennyi maradt? — kérdezte.

A középkorú ranchmunkás abbahagyta a széna gondos összekapargatását, és villáját a földbe szúrta. Levette fekete kalapját, és hátrásmította a haját. — Ami maradt, az mind nedves a földtől — mondta.

Visszatette fejére a kalapot, és kicserzett, száraz kezeit egymáshoz dörögölte.

— Itt sok egérnek kell lenni — jegyezte meg Jody.

— Csak úgy nyüzsögnek — mondta Billy. — Hemzsegnek itt az egerek.

— Azt hiszem, ha befejezte a munkát, kihívhatnám a kutyákat és egerekre vadászhatnak.

— Azt megtehetnéd — mondta Billy Buck. Felvillázott egy csomó nedves szénát és a levegőbe hajtotta. Egyszerre három egér is kipotytyant belőle, és kétségbeesetten újra a szénába fúrta magát.

Jody elégedettségében felsóhajtott. Ezek a tömzsi, álmos, pimasz egerek halálra vannak ítélve. Nyolc hónapon át éltek és sokasodtak a szénaboglyában. Mindedig védve voltak a macskákkal, a csapdákkal, a méreggel és Jodyval szemben. Védettségükben kövérekké, önelégültekké s pöffeszkedőkké váltak. Most rájuk jár a rúd; nem fogják túlélni a holnapi napot.

Billy a ranchot körülvevő hegyek csúcsát nézte. — Jobb, ha megkérdezed az apáda, mielőtt megteszed — tanácsolta.

— Hol van? Most mindjárt megkérdezem.

— Fellovagolt a hegygerincen ebéd után. Rövidesen visszatér.

Jody a kerítés oszlopának dőlt. — Nem hiszem, hogy haragudna ezért.

Billy, amint újra munkához látott, baljóslatúan megjegyezte: — Jobb lesz, ha megkérdezed. Tudod, milyen.

Jody tudta ezt. Apja, Carl Tiflin megkövetelte, hogy mindenben kikérjék az engedélyét, akár fontos volt az a dolog, akár nem. Jody még jobban nekidőlt az oszlopnak, majd leült a földre. Felnézett a kis szélűzte felhőgomolyokra. — Lesz eső, Billy?

— Meglehet. Ez a szél hozhatna, csak nem elég erős.

— Remélem, addig nem fog esni, amíg ezeket az átkozott egereket ki nem irtom. — Válla felett hátrapillantott, hogy láthassa, Billy méltányolja-e ezt a felnőttes hányavetiséggel odavetett mondatot. Billy minden megjegyzés nélkül tovább dolgozott.

Jody visszafordult és a lejtőt nézte, amelyen a külvilágból idevezető út futott lefelé. A dombhát a ferdén tűző márciusi nap fényében fürdött. A zsályabokrok között ezüstös bogáncs, két farkasbab és néhány pipacs virágzott. Félúton a dombtetőre láthatta Doubletree Muttot, fekete kutyájukat, amint egy prérikutya*-lyuknál kapar. Egy ideig ott toporgott körülötte, majd hátsó lábai közt nagy porfelhőt rúgott hátrafelé; olyan buzgalommal ásott, mintha meg akarná cáfolni az a tény, amelyet nyilván maga is jól ismert, hogy tudniillik egyetlen kutyának sem sikerül prérikutyát fognia oly módon, hogy lyukából kiássa.

Miközben Jody figyelte, a fekete kutya váratlanul megmerevedett, kifarolt a lyukból, és felfelé, a hegygerincen lévő hasadék irányába nézett, ahol az út áthalad. Jody is felpillantott. A sápadt égre rajzolóva egy pillanatig látható volt Carl Tiflin alakja lóháton, azután lefelé indult az úton a ház felé. Valami fehérét vitt a kezében.

* Amerikai rágcsháló, részben az ürgére, részben a mormotára emlékeztet.

A fiú talpra ugrott. — Levele van — kiáltotta. A ranch-ház felé nyangalt, mert a levelet talán fel fogják olvasni, s ő is ott szeretett volna akkor lenni. Még mielőtt az apja odaérkezett volna, elérte a házat és beszaladt az ajtón. Hallotta, ahogy Carl leszáll a megnyeker-dülő nyeregből, megveregeti lova oldalát és a csűr felé küldi, ahol majd Billy leszedi róla a nyeret, s utána kicsapja a legelőre.

Jody beszaladt a konyhába. — Levelet kaptunk — kiáltotta.

Anyja a babbal telt lábas felett pillantott fel rá. — Kinél van?

— Apánál. Láttam a kezében.

Carl belépett a konyhába, és Jody anyja megkérdezte: — Kitől van a levél, Carl?

A férfi hirtelen összeráncolta a homlokát. — Honnan tudod, hogy levelet kaptunk?

Az asszony fejével a fiú felé intett. — Jody, ez a Big Britches mondta nekem.

Jody zavarba jött.

Az apja fölényesen végigmérte. — Már csakugyan Big Britches lesz belőle — mondta Carl. — Mindennel törődik, csak a saját dolgával nem. Mindenbe beüti azt a nagy orrát.

Mrs. Tiflin kissé a védelmébe vette: — Hát ha nincs elég dolga. Kitől van a levél?

Carl még mindig ráncolt homlokkal nézte Jodyt. — Majd találok én dolgot neki, ha csak az a baja. — Átnyújtotta a lepecsételt levelet. — Azt hiszem, apádtól van.

Mrs. Tiflin egy hajtút vett ki a hajából, és feltépte vele a borítékot. Kissé tűnődve elhúzta a száját. Jody látta, amint szeme jobbra-balra ugrál a sorok fölött. — Azt mondja — tolmácsolta az írást az asszony —, azt mondja, hogy szombaton kihajt hozzánk, és egy kis időre nálunk marad. Nos, ma szombat van. Úgy látszik, a levél késett. — A postabélyegzőre pillantott. — Tegnapelőtt adta föl. Már tegnap itt kellett volna lennie. — Kérdőleg felnésett a férjére, s aztán arca elsötétedett a haragtól. — Miért nézel így? Nem is jön sokszor.

Carl elfordította szemét a felesége haragjától. Legtöbbször szigorú tudott lenni vele szemben, de olykor, ha felcsapott benne a düh, nem bírt vele.

— Mi bajod van? — kérte számon újra az asszony.

Az apja magyarázkodásában annyi mentegetőző hang volt, hogy az akár Jodyé is lehetett volna. — Csak az, hogy folyton mesél — mondta Carl bénultan. — Állandóan beszél.

— Hát aztán? Te is szoktál mesélni.

— Persze, hogy szoktam. De a te apád mindig ugyanarról beszél.

— Az indiánok — kottyantotta közbe Jody izgatottan. — Az indiánok és az átkelés a síkságon.

Carl indulatosan feléje fordult. — Te csak menj ki, Mr. Big Britches! Lódulj! Kifelé!

Jody elszontyolodva ment ki a hátsó ajtón, és gondos komolysággal csukta be a rácsos ajtószárnyat. Megszégyenült, lesütött tekintete a konyhaablak alatt heverő különös alakú kőre esett, amely annyira elbűvölte, hogy lekuporodva felvette és a kezében forgatta.

A nyitott könyvhablakon keresztül a hangok tisztán és érthetően jutottak el hozzá. — Jody átkozottul a fején találta a szöveget — hallotta az apja szavát. — Csak az indiánok meg az átkeles a síkságon. Azt a történetet, amikor a lovaikat elhajtották, már vagy ezerszer hallottam. Folyton csak ezt ismétli, és soha egyetlen szót sem változtat meg, valahányszor elmondja.

Amikor Mrs. Tiflin válaszolt, hangja annyira elváltozott volt, hogy kívül, az ablaknál, Jody felpillantott a kő tanulmányozásából. A hang szelíddé és magyarázóvá vált. Jody tudta, hogyan változott meg az anyja arca is a hangnak megfelelően. Komolyan szólt. — Figyelj ide, Carl. Az nagy dolog volt az apám életében. Átvezetett egy székérvárat a síkságon, egészen a tengerpartig, s amikor ezzel megvolt, mintha az élete is véget ért volna. Nagy dolog volt az, csak nem tartott elég hosszú ideig. Nézd! — folytatta. — Valahogy úgy volt az, mintha csak azért született volna, hogy ezt véghezvigye, s amikor befejezte, már nem maradt számára más, mint hogy gondoljon rá és beszéljen róla. Ha még tovább lehetett volna menni nyugat felé, tovább ment volna. O maga mondta ezt nekem így. De végül is ott volt az óceán. Ott él a tenger mellett, ahol meg kellett állnia.

Ezzel legfegyverezte Carl-t, lefegyverezte és zavarba hozta lágy hangjával.

— Láttam én is — hagyta jóvá csendesesen a férfi. — Lemegy a partra és nyugat felé bámul, valahová az óceánon túlra. — Hangja most újra kissé élesebbé vált. — Azután elmegy Pacific-Grove-ba a Horseshoe clubba*, és elmondja az embereknek, hogyan hajtották el az indiánok a lovakat.

Az asszony megpróbálta újra leszerelni a férfit. — De hát ez a mindene. Türelmesebb lehetnél hozzá, tégy úgy, mintha odafigyelnél.

Carl türelmetlenül elfordult. — Nos, ha már éppen nagyon tűrhetetlen lesz a dolog, még mindig lemehetnek a barakkhoz és elüldögélhetnek Billyvel — mondta ingerülten. Átment a házon, és becsapta maga mögött az elülső ajtót.

Jody a dolga után látott. Magot szórt a csirkéknek, és még csak meg sem kergetett egyet sem közülük. Összeszedte a tojást a fészkek-ből. Tűzifával a kezében belépett a házba, két nyalábnyival színültig töltötte a fásládát, s aztán gondosan elrendezte a fadarabokat.

Közben az anyja végzett a babbal. Megpiszkálta a tüzet, és egy pulykaszárnyal lesöpönte a tűzhely lapját. Jody óvatosan rápislantott, hogy lássa, megneheztelhet-e még rá. — Ma érkezik? — kérdezte.

— Az áll a levélben.

— Talán jó lenne, ha elébe mennék az úton?

Mrs. Tiflin csörömpölve csukta be a tűzhely ajtaját. — Ez szép lenne — mondta. — Valószínűleg örülne, ha elébe menne valaki.

— Akkor, azt hiszem, megyek is mindjárt.

Kint Jody éleset füttyentett a kutyáknak. — Gyerünk, felfelé a dombra! — vezényelt. A két kutya farkcsóválva előreszaladt. A zsálya zsenge új leveleit bontogatta az út mentén. Jody leszakított néhányat,

---

* Patkó klub.

és addig morzsolgatta őket, míg a levegő meg nem telt erős, átható szaggal. A kutyák egy hirtelen szökkenéssel letértek az útról, és csaholva egy nyúl után a bokrok közé vetették magukat. Jody többé színüket sem látta, mert ha nem sikerült nyulat fogniok, visszafordultak és hazamentek.

Jody felfelé kapaszkodott az emelkedőn a hegygerinc irányába. Amikor elérte a kis sziklahasadékot, melyen át az út vezetett, mellbe vágta a délutáni szél, szétfújta a haját és felfodrozta az ingét. Lenézett az alant elterülő kis dombokra és hegyhátakra és még messzebb a nagy zöld Salinas-völgyre. Messze a lapályon láthatta fehérteni Salinas városát, az ablakok üvegei csillogtak a halvány napsütésben. Közvetlenül alatta, egy tölgyfán a varjak tartottak gyűlést. A fa feketéllett a varjaktól, amelyek valamennyien egyszerre károgtak.

Jody szeme ezután a kocsit követve, a hegygerinctől kezdve, ahol állt, egészen odáig, ahol elveszett egy domb mögött, majd a domb túlsó oldalán még tovább, ahol ismét előbukkant. Itt, messze, egy pej ló által húzott kocsit látott lassan mozogni. Később eltűnt a domb mögött. Jody leült a földre, és azt a helyet nézte, ahol a kocsinak újra fel kellett tűnnie. A szél dalolt a csúcsok fölött, s a felfújt felhőpamacsok kelet felé siettek.

Ekkor a koci újra láthatóvá vált, és aztán megállt. Az ülésről egy feketébe öltözött ember szállt le és a ló fejéhez lépett. Bár még nagyon messze volt, Jody tudta, hogy a férfi kiakasztotta a zablából a gyeplő szárát, mert a ló feje előresett. A ló elindult, és az ember lassan haladt mellette a hegyoldalon felfelé. Jody vidám kiáltást hallott és feléjük futott, lefelé az úton. A préri kutyák hanyatt-homlok menekültek az út mellől, egy futókakukk a szirtek szélén nyargalt egy darabig, majd elvitorlázott, akár valami siklórepülő.

Jody megpróbált minden lépésnél a saját árnyéka közepébe lépni. Lába alól kigördült egy kődarab, amint lefelé szaladt a lejtőn. Futás közben egy kis kanyart írt le, s ezután már nem messze volt előtte a nagyapja és a koci. A fiú lelassította illetlen futását, és komoly, öntudatos járással közelítette meg őket.

A ló bizonytalan lábakkal kapaszkodott felfelé a hegyoldalon, az öregember mellette haladt. Óriásira nőtt árnyékuk rezegve követte őket a lehanyatló nap fényében. Nagyapa fekete gyapjuszövet öltönyt, kecskebőr lábszárvédőt és alacsony keménygallérján fekete nyakkendőt viselt. Lehajló szélű fekete kalapját a kezében vitte. Fehér szakálla rövidre volt nyírva, ősz szemöldöke pedig ereszként a szeme fölé borult, mintha csak bajusz volna. Kék szeme komoly derűvel nézett. Az egész arcban és alakban volt valami gránitszerű méltóság, úgyhogy minden mozdulata valami lehetetlen, oda nem illő dolognak tűnt fel. Ha egy pillanatra vesztég maradt, az egész öregember kővé válni látszott, s úgy hatott, mintha soha többé nem akarna megmozdulni. Lépései lassúak és szilárdak voltak. A lépés, amelyet egyszer megtett, visszavonhatatlan volt; ha egy bizonyos irányba ment, az út szinte hozzá igazodott, lépéseit nem gyorsította, de nem is lassította.

Amikor Jody a kanyarban felbukkant, üdvözlésképpen lassan meglengette a kalapját, majd feléje kiáltott. — Hahó, Jody! Csak nem én-elébe jöttél ide?

Jody közelebb húzódott, és lépéseit az öregember járásához igazítva, kihúzta magát, közben kissé húzta a lábát. — De igen — mondta. — Csak ma kaptuk meg a levelét.

— Már tegnap itt kellett volna lennie — mondta nagyapa. — Mindenképpen. Hogy van a cseléd?

— Jól vannak, nagyapa. — Kicsit habozott, aztán szégyenlősen indítványozta: — Szeretne holnap részt venni egy egérvadászaton?

— Egérvadászaton, Jody? — Nagyapa kuncogott. — Hát a mai nemzedék tagjai odáig süllyedtek, hogy egerekre vadásznak? Nem valam erős a mai nép, de azért azt mégis kötve hiszem, hogy az egereket vadászszákmánynak tekinti.

— Nem, nagyapa. Csupán játékból. A szénaboglya elfogyott, és a maradványaiból a kutyák felé kergetjük az egereket. Megnézhetné, vagy akár egy kicsit még üthetné is a szénát.

A szigorú, de vidám szem lenézett rá. — Jól van. Tehát nem eszitek meg őket. Odáig még nem jutottatok.

Jody magyarázott. — A kutyák eszik meg őket, nagyapa. Persze, nem nagyon hasonlít ez arra, mikor indiánokra vadásztak, tudom.

— Nem, arra nemigen fog hasonlítani . . . bár később, mikor a katonaság üldözte az indiánokat, lelövöldözte a gyerekeket, felgyújtotta a sátrakat, az már nem sokban különbözött a ti egérvadászatotoktól.

Elérték az emelkedő legmagasabb pontját, és lefelé kezdtek ereszkedni a völgybe, ahol a ranch terület el; a napot elvesztették a hátuk mögül. — Megnőttél — mondta nagyapa. — Majdnem egy hüvelyknyit, mondhatom.

— Többet — dicsekedett Jody. — Megjegyezték az ajtófélfán. Több mint egy hüvelyket nőttem, hálaadás napja*) ó'a.

Nagyapa öblös torokhangján szót hozzá. — Talán túl sok esőt kaptál, és most hosszú szárat eresztesz. Várj, amíg kalászba szökkensz, akkor majd meglátjuk, mi lesz belőled.

Jody gyorsan az öregember arcába nézett, hogy megláthassa, meg kell-e sértődnie ezért a megjegyzésért, de a kék szemben semmi sértő, leckéztető vagy rendreutasító szándék nem volt. — Lehet, hogy levágunk egy disznót — jegyezte meg Jody.

— Hogyisne! Azt nem engedhetem meg nektek. Ti csak az én kedvemben járnátok. Nincs annak most itt az ideje, ezt ti is tudjátok.

— Emlékszik Riley-re, a nagy kanra, nagyapa?

— Igen, Riley-re jól emlékszem.

— Riley egy lyukat evett a szénaboglyába, úgyhogy az ráomlott és megfojtotta.

— Megesik néha a disznókkal az ilyesmi — mondta nagyapa.

— Szép kandisznó volt Riley. Néha még lovagoltam is a hátán, de föl se vette.

A lejjebb fekvő ház felől ajtócsapódás hallatszott, s aztán meglátták Jody anyját, amint a tornácon áll és kötényt lengve üdvözli őket. Később Carl Tiflint is észrevették a csürből a ház felé menni, hogy az érkezéskor jelen legyen.

---

* Vallásos jellegű nemzeti ünnep az Egyesült Államokban, az első telepes hajók kikötésének emlékére (november harmadik csütörtöke).

A nap közben eltűnt a hegyek mögött. A ház kéményének kék füstje lapos rétegekben úszott a bíborszínben égő völgykatlanban. Az elülő széltől cserbenhagyott pufók felhőgomolyok egykedvűen lógtak az égen.

Billy Buck kijött a barakkból, és egy lavór szappanosvizet lódított ki a földre. Általában a hét közepén borotválkozott, de nagyapa iránt külön tiszteletet tanúsított, nagyapa pedig azt mondta, hogy Billy az új nemzedék tagjainak abba a kis csoportjába tartozik, akik nem puhtak el. Bár Billy már élete delén járt, nagyapa mégis fiúnak tekintette. Most Billy is a ház felé sietett.

Mikor Jody és nagyapa megérkeztek, az otthoniak mindhárman az udvar kapujában vártak rájuk.

Carl így szólt: — Hello! Már nagyban várjuk.

Mrs. Tiflin megcsókolta nagyapa szakálla szélét, s ott állt szorosan mellette, amíg az nagy kezével meg nem simogatta a vállát. Billy szalmaszín bajusza alatt ünnepéyes vigyorral rázott kezét vele. — Kifogom a lovát — mondta és aztán elvezette az állatot.

Amint távozott, nagyapa utána nézett és elmondta azt, amit eddig is már vagy százszor elmondott. — Ez aztán derék egy fiú. Ismerem az apját, az öreg Öszvérfark Buckot. Sohasem tudtam meg, miért hívták öszvérfarknak, hacsak nem azért, mert öszvérmálházó volt.

Mrs. Tiflin megfordult és a ház felé vette útját. — Meddig maradsz, apa? A levélben erről semmit sem írsz.

— Hát... nem tudom. Úgy gondoltam, maradok vagy két hétig. De sohasem szoktam annyi ideig maradni, ameddig előzőleg szándékoztam.

Rövid ideig a fehér viaszosvászonral leterített asztal mellett ültek és vacsoráztak. A bádogernyős lámpa az asztal fölött lógott. Kívülről halkan nagy éjjeli léptek csapódtak a szobaablak üvegtábláihoz.

Nagyapa apró falatokra vágta a marhaszeletet és lassú rágással evett. — Ehes vagyok — mondta. — Amíg ide hajtottam, megjött az étvágyam. Így volt ez akkor is, amikor átkeltünk a síkságon. Estig mindannyian annyira megéheztünk, hogy alig tudtuk kivárni, mikor készül el a hús. Akkoriban minden este képes voltam majd öt font bölényhúst is megenni.

— A testmozgás tette — mondta Billy. — Az én apám hivatásos öszvérmálházó volt. Kölyök koromban sokszor segítettem neki. Mi ketten képesek voltunk egy egész szarvascombot bevágni.

— Ismerem az apádat, Billy — mondta nagyapa. — Kitűnő ember volt. Öszvérfark Bucknak hívták. Nem tudom, miért, talán mert mindig öszvérekre rakodott.

— Úgy van — hagyta helyben Billy. — Öszvérmálházó volt.

Nagyapa letette kését és villáját, s tekintetét körülhordozta az asztal fölött. — Emlékszem, egyszer kifogyott a hús — kezdte. Hangja különösen monotonná és hangsúlytalanná vált, belezökkent abba a kerékvágásba, amelyet ez a történet vájt ki magának. — Sehol egy bölény vagy antilop, de még nyulak sem. A vadászok még egy coyote-ot sem lőhettek. Ez volt az az idő, amikor a vezérnek ébernek kellett lennie. En voltam a vezér, és én nyitva tartottam a szememet. Tudjátok-e,

miért? Hát azért, mert attól a perctől fogva, hogy az emberek éhezni kezdtek, nekiláttak volna, hogy az ökröket levágják. Elhiszitek ezt? Hallottam olyan karavánokról, amelyek felették az igásjóságot. Középen kezdtek és a szélek felé végeztek. A végén a vezető párt ették meg, azután a rudasokat. A csoport vezetőjének ezt meg kellett akadályoznia.

Egy nagy éjszakai pillangó valahogy bekerült a szobába, s most a lógó petróleumlámpa körül keringett. Billy felállt és megpróbálta két tenyere között agyoncsapni. Carl meggörbített tenyérrel utánakapott, megfogta és szétmorzsolta. Azután az ablakhoz ment és kihajította.

— Amint mondtam — kezdte nagyapa újra, de Carl félbeszakította. — Inkább egyen még egy kis húst. Mi már csak a pudingra várunk.

Jody meglátta anyja szemében a harag felvillanását. Nagyapa felvette a kést és a villát. — Igazán elég éhes vagyok még — mondta. — Majd később mesélek nektek erről.

Amikor befejezték a vacsorát, és a család Billy Buckkal együtt a másik szobában leült a tűzhely mellé, Jody aggodó nyugtalansággal figyelte nagyapját. A jól ismert jeleket látta rajta. A szakállas fej előre hajolt; szeme elvesztette szigorúságát és tündödvé a tűzbe bámult; a hosszú, sovány ujjak fekete nadrágos térdén nyugodtak. — Szeretném tudni — kezdte —, de igazán szeretném tudni, meséltem-e már nektek arról, amikor azok a tolvaj piute-indiánok elhajtották harmincöt lovunkat.

— Azt hiszem, mesélte — szólt közbe Carl. — Ez, ugye, közvetlenül azelőtt volt, hogy a tahoe-k földjére léptek?

Nagyapa hirtelen a vejéhez fordult. — Igazad van. Úgy hiszem, mindenképpen el kellett már mesélnem nektek ezt a történetet.

— Már sokszor — mondta Carl kegyetlenül és elkerülte a felesége tekintetét. De azért mégis magán érezte haragos szemét, és hozzátette: — De azért természetesen szívesen meghallgatnám még egyszer.

Nagyapa ismét a tűzbe nézett. Ujjait hol szétvette, hol újra egymásba kulcsolta. Jody tudta, mit érez most, tudta hogy belsejében most összeomlik valami és csupán üresség marad utána. De talán csak nem hiába nevezték Big Britchesnek ma délután? Felszította hősiességét, úgyhogy ismét rászolgált a Big Britches névre. — Meséljen az indiánokról — mondta halkán.

Nagyapa szeme megint szigorúvá vált. — A fiúk mindig csak az indiánokról szeretnének hallani. Pedig az férfiak dolga volt, de most már csak kisleányok akarnak hallani róla. Hát lássuk csak... Meséltem én nektek arról, hogy én akkor azt akartam, minden szekér egy hosszú vaslemezt vigyen magával?

Jodyt kivéve mindenki csendben maradt. — Nem, ezt nem mesélte — mondta Jody.

— Nos hát, valahányszor az indiánok megrohantak bennünket, mi mindig körbe állítottuk fel a szenkeret, és a kerekék közül lövöldöztünk rájuk. Arra gondoltam, ha minden szekér egy lőrésekkel ellátott hosszú vaslemezt vinne magával, az emberek a lemezeket kívül a kerekék elé állíthatnák, amikor a szekerek körben állnak, és így valameny-

nyien védve lennének. Sok életet menthettünk volna meg, és ez megérte volna azt a kellemetlenséget, amit a vas rendkívüli súlya okoz. De persze a társaság nem volt hajlandó erre. Addig sem csinálta ezt egyetlen csoport sem, és sajnálták a költségeket is. Később aztán megbánták a dolgot.

Jody az anyjára nézett, és arckifejezésén látta, hogy egyáltalán nem figyel oda, Carl egy bőrkeményedést piszkálgatott a hüvelykujján, Billy pedig a falon mászó pókot figyelte.

Nagyapa hangja ismét a régi elbeszélő kerékvágásba esett vissza. A mese döngicsélve áradt belőle, a rohamnál szava felgyorsult, a sebesüléseknél hangja szomorúvá vált, és halotti énekre emlékeztető színezetet kapott, amikor a nagy síkságon végbemenő temetésekről szólt. Jody csendben figyelte a nagyapját. A szigorú kék szem szenttelen volt. Az öregember úgy nézett, mintha maga a történet nem nagyon érdekelné.

Amikor befejezte, és a történetet méltányoló udvarias csend véget ért, Billy Buck felállt, nyújtózkodott, és rántott egyet a nadrágján. — Azt hiszem, lefekszem — mondta. Azután nagyapa felé fordult. — Van egy öreg lőporszarum, egy ócska sapkám és egy régi pisztolyom lenn a barakkban. Mutattam már őket?

Nagyapa lassan bólintott. — Igen, azt hiszem, Billy. A pisztoly arra emlékeztet, amelyik akkor volt az enyém, amikor a síkságon átvezettem a népet. — Billy udvariasan állt, amíg az erről szóló kis történet elhangzott, majd így szólt: — Jó éjszakát — és kiment a szobából.

Carl Tiflin megpróbálta másfelé terelni a beszélgetést. — Milyen a vidék közöttük és Monterey között? Úgy hallottam, elég száraz?

— Igen, száraz — mondta nagyapa. — A Laguna Secában egy csepp víz sincs. De ez semmi a nyolcvanhétbeli szárazsághoz képest. Akkor az egész vidék csupa por volt, hatvanegyben pedig még a coyote-ok is éhen pusztultak. Ebben az évben már volt tizenöt hüvelyk esőnk.

— Igen, de túl korán jött. Most megint jó lenne egy kevés. — Carl szeme Jodyra tévedt. — Nem lenne jobb, ha ágyba mennél?

Jody engedelmesen felállt. — Megölhetem holnap a régi szánaboglyában az egereket?

— Az egereket? Hogyne, csak irtsd ki valamennyit. Billy azt mondja, ott már úgysem maradt használható széna.

Jody egy elégedett, titkos pillantást váltott nagyapjával. — Holnap mindegyiket megölöm — fogadkozott.

Ágyában fekve Jody az indiánok és a bölények valószínűtlen világára gondolt, arra a világra, amely mindörökké eltűnt. Szerette volna, ha a hősi időkben él, bár tudta, hogy nem hősies fából faragták. A ma élők között már senki sincs — talán az egyetlen Billy Buckot kivéve —, aki olyan dolgokra lenne képes, mint amelyeneket akkor vittek véghez. Oriások nemzetsége élt akkor, félelmet nem ismerőké, olyan rendíthetetlen férfiakké, amelyeneket ma már nem ismernek. Jody végtelen síkságokat képzelt maga elé, amelyeken úgy haladnak a szekérkaravánok, mintha hatalmas százlábúak volnának. Elképzelte nagyapját, amint nagy fehér lovon ülve vezeti a népet. Kísértetek vonultak át az agyán, aztán elváltak a földtől és a semmibe veszttek.

Azután egy pillanatra ismét visszatért a ranchra. A távolság és a csend bizonytalan, tompa neszeit hallotta. Hallotta, amint kinn a kutya-házban, az egyik eb bolha csípte oldalát vakarja, és lába minden mozdulatnál a földhöz verődik. Később újra feltámadt a szél, a sötét lombú ciprus felsőhajtott, és Jody álomba merült.

Reggel már fél órával előbb fenn volt, mielőtt a reggelihez hívó fémháromszög megcsendült volna. Anyja a tűzhelyet zöröggette, lobogóvá szítva a lángot, amikor Jody átment a konyhán. — Korán felkeltél ma — mondta. — Hová méész?

— Kimegyek egy jó botot keresni. Ma kiirtjuk az egereket.

— Ki az a „mi”?

— Hát nagyapa és én.

— Szóval őt is bevetted a játékba? Mindig azt szereted, ha van veled valaki, hogy balsiker esetén őt okolhasd.

— Mindjárt visszajövök — mondta Jody. — Csak egy jó botot szeretnék, hogy reggeli után kéznél legyen.

Becsukta maga mögött a lécajtót, és kilépett a hűvös, kék reggelbe. A madarak lármáztak a hajnalban, és a ranch macskái nesztelen kígyóként surrantak le a dombról. Az éjszaka leple alatt pockokra vadásztak, s bár mind a négy macska gyomra tele volt pocokhússal, mégis félkörben körülülték a hátsó ajtót és szájalmat keltőn tejért nyávogtak. Doubletree Mutt és Smasher szimatolva csellengett a rőzserakás mellett, és komoly szertartásossággal kötelességteljesítést mímelt, de amikor Jody füttyentett nekik, felkapták fejüket és farkukat csóválták. Lefutottak hozzá, tekergő mozdulatokat végeztek és nyüszítettek. Jody komolyan megsimogatta fejüket, és a halomban álló hulladékfa felé vette útját. Egy régi seprőnyelet és egy szögletes, vastagabb fadarabot választott ki. Zsebéből egy darab cipőfűzőt vett elő, a két fadarab végét lazán egymáshoz kötötte, valami cséphadaró-félét készítve magának. Megsuhogtatta új fegyverét a levegőben, majd kísérletképpen a földre sújtott vele, mire a kutyák ijedten vonítva ugrottak félre.

Jody ezután megfordult és a ház mentén a régi szénaboglya maradványai felé indult, hogy az elkövetkező méaszárlás színhelyét szemügyre vegye, de Billy Buck, aki türelmesen üldögélt a hátsó lépcsőn, megszólította. — Gyere vissza inkább. Már csak néhány perc van hátra a reggeliig.

Jody irányt változtatott és a ház felé ment. Cséphadaróját a lépcsőnek támasztotta. — Ezzel fogom kizavarni az egereket — mondta. — Bizonyára jó kövérek. Fogadni mernék, nem is sejtik, mi vár ma rájuk.

— Az biztos, egyikük sem — jegyezte meg Billy filozofikusan. — Én sem és senki sem.

Jodyt meghökkentette ez a gondolat. Érezte, hogy ez igaz. Képzetele távolabb szökkent az egérvadászattól. Ekkor anyja kijött a tornácra és megütötte a fémháromszöget, s neki minden gondolata egyetlen halommá omlott össze.

Nagyapa még nem jelent meg az asztalnál, amikor leültek. Billy fejével az üres szék felé bökött. — Mi van veled? Beteg talán?

— Soká tart, amíg felöltözik — mondta Mrs. Tiflin. — A szakállát fésüli, a cipőjét fényesíti és a ruháját kefélteti.

Carl cukorral hintette meg a kukoricakását. — Egy olyan embernek, aki szekérkaravánt vezetett át a síkságon, gondot kell fordítania az öltözékére.

Mrs. Tiflin feléje fordult. — Ne beszélj így, Carl! Légy szíves! — Hangjában több volt a fenyegetés, mint a kérés. Ez a fenyegető hang felizgatta Carl-t.

— De hát hányszor kell nekem meghallgatnom a vaslemezek és a harmincöt ló történetét? Azok az idők elmúltak. Miért nem képes elfelejtetni őket, ha már egyszer elmúltak? — Amíg beszélt, egyre dühösebb lett, és hangja mind hangosabbá vált. — Miért kell ezt mindig újból és újból elmesélnie. Átjött a síkságon. Rendben van! De az már befejeződött. Senki sem kívánja mindig újra hallani.

A konyhaajtó csendesen becsukódott. Azok négyen dermedten ültek az asztalnál. Carl letette kásáskanalát, és ujaival az állát kezdte tapogatni.

Ekkor kinyílt a konyhaajtó és nagyapa belépett. Ajka mosolyra húzódott, anélkül, hogy kinyílt volna, szemével rájuk hunyorított. — Jó reggelt — mondta, és leülve, a kásástálra nézett.

Carl nem tudta annyiban hagyni a dolgot. — Izé... hallotta, amit mondtam?

Nagyapa egészen kicsit bólintott.

— Nem tudom, mi ütött belém az előbb... Én nem úgy gondoltam... Csak tréfáltam...

Jody szégyenkezve az anyjára pillantott, látta, hogy Carlra néz és közben visszafojtja a lélegzetét. Amit most az apja tett, az borzalmas dolog volt. Hogy így beszélt, azzal valósággal darabokra tépte magát. Szörnyűséges volt számára a gondolat, hogy egyetlen kimondott szavát is visszavonja, de hogy ezt ilyen szégyenletes módon kellett megtennie, az még annál is rosszabb volt.

Nagyapa oldalvást nézett rájuk. — Megpróbálok igazságos lenni — mondta szelíden. — Nem vagyok bolond. Nem azt bánom, amit mondtál, de lehet, hogy igazad volt, és ez fáj nekem.

— Nem volt igazam — mondta Carl. — Nem érzem valami jól magam ma reggel. Nagyon sajnálom, hogy azt mondtam...

— Ne sajnáld, Carl. Egy öregember néha nem jól látja a dolgokat. Lehet, hogy neked van igazad. Az átkelés befejeződött. Talán jobb is, ha elfelejtjük egészen, most, hogy már véget ért.

Carl felkelt az asztaltól. — Eleget ettem már. Megyek dolgozni. Siess, Billy! — Gyorsan kiment a szobából. Billy lenyelte a maradék ételt, és sietve utána ment. Jody azonban nem tudta elhagyni a széket.

— Nem fog többet mesélni? — kérdezte.

— Hát... bizonyára fogok, de csak akkor, ha biztos leszek benne, hogy az emberek tényleg hallani akarják, amit elmondok.

— Én szeretem hallani a meséit, nagyapa.

— Te persze szereted, de te csak kisfiú vagy. Az férfiak dolga volt, de most már csak kisfiúk szeretnek hallani róla.

Jody felkelt a helyéről. — Kint majd megvárom, nagyapa. Van egy jó botom az emberek számára.

Az ajtónál várt, amíg az öregember kijött a tornácra. — Menjünk, öljük meg az egereket! — hívta Jody.

— Azt hiszem, inkább kiülök a napra egy kicsit. Jody. Menj és öld meg az egereket egyedül.

— Használhatja a botomat, ha akarja.

— Nem, inkább ülök itt egy kicsit.

Jody szomorúan elfordult és lement a régi szénaboglyához. A kövér, bővérű egerekre gondolva, megpróbálta felkorbácsolni lelkesedését. Cséphadarójával verte a földet. A kutyák szűkülve hozzátörleszkedtek, de a játék sehoggy sem ment. Visszapillantva a ház felé, láthatta nagypapját a tornáccon ülni; kicsinek, soványnak és feketének látszott.

Jody feladta a harcot, és visszatérve az öregember lába mellé, a lépcsőre ült.

— Már visszajöttél? Megölted az egereket?

— Nem. Majd máskor ölöm meg őket.

A reggeli legyek a föld felett zümmögtek, a lépcső körül hangyák gyülekeztek. A zsályák átható szaga lekúszott hozzájuk a dombokról. A tornác deszkái átmelegedtek a napsugaraktól.

Jody nem tudta pontosan, mikor kezdett el nagyapa beszélni. — Úgy érzem, nem fogok sokáig itt maradni. — Erős, öreg kezét vizsgál-gatta. — Úgy érzem, mintha az átkelés nem is lett volna valami nagy dolog. — Tekintete felfelé haladt a domboldalon és egy mozdulatlan sólymon áflapodott meg, amely egy száraz ágon ült. — Én csak elmondom azokat a régi történeteket, de tulajdonképpen nem is azokat akarom elmondani. Szeretném tudni, mit éreznek az emberek, amikor elmondom őket...

— Nem az indiánok voltak a fontosak, nem is a kalandok, még csak az sem, hogy ide megérkeztünk. Egyszerűen csak volt egy csoport ember, amely egy nagy, hosszú küszó állattá állt össze. És ennek én voltam a feje. Csak ment, ment nyugat felé. Minden embernek volt valami célja, de az állat, amely belőlük kialakult, nem akart mást, csak nyugat felé menni. Én voltam a vezér, de ha én nem lettem volna ott, valaki más ment volna az élen. Az állatnak feje volt szűksége...

— A kis bokrok alatt ragyogó délben is fekete volt az árnyék. Amikor végre megpillantottuk a hegyeket, valamennyien felkiáltottunk. Pedig nem az volt a fontos, hogy ide eljussunk, hanem, hogy nyugat felé haladjunk.

— Úgy hoztuk ide az életünket és helyeztük el itt, mint ahogy ezek a hangyák viszik a tojásaikat. És én voltam a vezér. A nyugatra hatolás hatalmas valami volt, akár az isten, és sok apró lépés egyre szaporodott mögöttünk, ahogy haladtunk, amíg csak el nem értük a kontinens tulsó oldalát...

— Mikor a tengerhez értünk, az út befejeződött. — Szünetet tartott és szemét dörzsölgette, amíg szemhéja egészen ki nem vörösödött. — Ezt kellett volna elmondanom a történeteim helyett.

Amikor Jody megszólalt, nagyapa felállt és lenézett rá. — Egyszer talán én is vezethetem valahová a népet — mondta Jody.

Az öregember elmosolyodott. — Nincs több hely, ahová menni lehetne. Ott az óceán és megállít. Egy egész sor öregember van ott a parton, és gyűlöli az óceánt, mert megállította őket.

— Talán hajókkal mehetnék, nagyapa.

— Nincs több hely, Jody. Minden hely el van foglalva már. De nem ez a legrosszabb . . . nem . . . nem ez a legrosszabb. A nyugatra törés szel-leme veszett ki az emberekből. Nem fontos többé nekik, hogy nyugatra törjenek. Annak már vége. Apádnak van igaza. Befejeződött. — Újjait a térdére fektette és úgy nézegette őket.

Jody nagyon szomorúnak érezte magát. — Ha kíván egy pohár limonádét, csinálhatnék egyet.

Nagyapa először vissza akarta utasítani, de aztán Jody arcára pil-lantott. — Az jó lenne — mondta. — Igen, jó lenne egy pohár limoná-dét inni.

Jody beszaladt a konyhába, ahol az anyja a reggeli edények közül az utolsókat törölgette. — Kaphatnék egy citromot, hogy nagyapának limonádét csináljak?

Az anyja ráhunyoritott. — És még egyet, hogy magadnak is csinálj limonádét.

— Nem, anya. Én nem kérek.

— Jody! Te beteg vagy! — Azután hirtelen kis szünetet tartott. — Vegyél ki egy citromot a jégszekrényből — mondta kedvesen. — Várj, odaadom a citromnyomót is.

Varga Zoltán fordítása

A Nobel-díjas író elbeszélésének eredeti címe: The Leader of the People.